

84 Бел
Р 33

аа5
Міхась Рудкоўскі

ЗАСЦЯРОГА

u

КНІГА ПАЭЗІІ

18990-1
1-06687

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1984

Рецензент
МІКОЛА ФЕДЗЮКОВІЧ

Электронная версія кнігі падрыхтавана адмыслова
для Ганцавіцкага краязнаўча-інфармацыйнага партала
www.gants-region.info

Ганцавіцкая ЦБС

Р 4702120200—085

М 302(05)—84

без аб'явы

Выдавецтва «Мастацкая
літаратура», 1984.

* * *

Слоў наватворных не любіў здаўна.
Мне слова дай з славянскаю асновай,
Каб ззяла і спявала, як падкова
Пад капытом гарачым скакуна.

Мне б слова, у якім спакон была
Бруістая і чыстая крынічнасць,
Магічная, ніж казка, таямнічасць,
І глыбіня, і раніца святла.

Мне б слова, што усхвалявала кроў,
Каб чуўся ў ім зямлі пульс векавечны
І ў ім жыла багінняй Чалавечнасць,
А з ёю — Праўда,

Вера
і Любоў.

...Грыбнік баравікі у звонь-дуброве,—
Шукаю словы я у роднай мове...

* * *

Столькі сіняга і залатога
У нябёсах, прагалах, вадзе!
І забытая богам дарога,
І нікога-нікога нідзе.

Толькі позвы-званкі берасцянкі
І як стрэлы з засады — дразды.
І, з'явіўшыся, па-партызанску
Лось знікае ў кустоўі густым.

А на лядах, палянах, на ўзбор'і
На вільготнай і парнай зямлі
Кветак сну расцвітаюць сузор'і,
Што уночы на небе цвілі.

Над пражытым жа, над перажытым,
Што ўжо нападзана было,
І над лесу жывым аксамітам
Распасцёр белы бусел крыло.

МОЙ БЕРАГ

Ю. Свірку

О бераг дзяцінства —

выраю бераг!

Як бацьку, табе я і верыў, і веру.

За тысячы вёрстаў,

за трыдзевяць зімаў

Кілімам жывым ты ўстаеш прад вачыма.

Там вецер гайдае аблокі-арэлі,

І кружаць буслы,

залацяцца фарэлі,—

Плывуць, як жар-птушкі, над пушчай заранкі,

І цені бягуць ад агнёў партызанскіх,—

І глуха, глыбінна

Ўздыхаюць курганы,

І коні былінна

храпуць у тумане,

І стогнуць дубы,

і шчыруюць зязюлі;

Там кожны другі

нарадзіўся ў кашулі,—

А песня, а казка,

а матчына слова —

Дзівосны узор

на грунтоўнай аснове.

Без страху кладуцца там і ў дамавіну...

О бераг дзяцінства —

бepaг айчыны!

АПОШНЯЯ МАЛІТВА МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

«Краю мой любви,
краю мой милой,
Як бы сустрэцца з табою хацеў!
Меў бы я сілы,
меў бы я крылы —
Ураз бы к табе паляцеў.

Каб прытуліцца да роднай зямліцы
Сэрцам збалелым
і з думай-жальбой,
Вечным паклонам табе пакланіцца
І развітацца з табой.

Лёс ужо лічыць не дні, а хвіліны...
Рана... Так рана!.. А хочацца жыць...»
Над анямелаю бухтаю сіняй
Зорка Венера дрыжыць...

Відаць, не без прычын, не без асновы
Сябе я ў нейкі час на тым лаўлю,
Што менш і менш я водар руж люблю,
А больш і больш — пах сумны палыновы;
Не так хвалююць трэлі салаўёў.
Як трубы журавоў на небакраі;
Усё настойлівей баравікоў,
А не лісічак пекных я шукаю;
І ўсё мілей мне золата жытоў,

Чым маладое красаванне нівы...
Я шмат згубіў, ды нешта і знайшоў,—
І гэтым я хоць трошкі ды шчаслівы...

МАЕ БЯРОЗЫ

Шчаслівы лёс усё-такі мне выпаў:
Дубком на свет прабіўся я і ўзрос
Не на асфальце, не на голай выспе,
А пад крылом трох дзедаўскіх бяроз.

Я разумеў напеўную іх мову,
Дзяліў я з імі радасць і бяду.
А ў нечым саграшу, было,— на споведзь
Да іх іду, спагадлівых, іду.

Яны за шчырасць шчырасцю плацілі —
Ваду жывую неслі мне з зямлі
І столькі казак, песень падарылі,
Ў якіх і вера і любоў жылі.

І я да скону буду ўдзячны лёсу,
Што ў вечнай справядлівасці святой
Мае і сёння свецяцца бярозы
І чысцінёй і мудрай дабратай.

Не яркае свячэнне іх жывое,
Бярозаў краю роднага. Але
Ля іх
у свеце, поўным неспакою,
І спакайней, і трошачкі святлей.

ФАРБЫ БЕЛАРУСІ

Ты не белая, Беларусь.
І не злічыш калёраў,
Што стагоддзяў вятры
ў твае русыя косы ўвілі.
У іх граюць-пераліваюцца
фарбы вясёлкаў і зораў,
Летаў, вёснаў і зім —
непазбежныя фарбы зямлі:
Ружаваты цвет яблынь,
расквечаных радасным маем,
Бель іскрыстая снегу
і золата спелых аўсоў,
Лёну ультрамарын
і азёр, і крыніц сінь жывая,
Разнатраўя бруістая зелень
і зелень густая лясоў;
У іх — гаючасць кракосу,
і горкая лотаць расстанняў,
І пяшчота лілеі,
і ружаў усхваляваная звонь;
У іх — мройны блакіт
і маіх і тваіх спадзяванняў,
Труднай памяці крэп,
гваздзікоў палыхальны агонь...
Я тваёй несмяротнай красой
аніяк не магу надзівіцца,
І жывыя калёры твае
свята ў сэрца бяру.
Як цябе не любіць,
як табою не ганарыцца,
Прыгажуня ў суквецці вясны —
Беларусь!

Калі адыходзіў
З бацькоўскае хаты па-над ракою,
Хлеба акраец узяў я з сабою,
Лісцік світальнай зары,
Голас зязюлі,
Памяць крэўных магілаў
І смутак нязгойны матулі...

З нямодным кійком у руках
Я назад, да старое
Бацькоўскае хаты кірую.
Нясу я з сабою
Сто дарожных вятроў,
Сто патоў у кашулі,
Сто цяжэразных дум
І незапылены смутак матулі.

КАЛІ Б...

Калі б усе слёзы сабраць...
Калі б усю кроў сабраць,
Што праліты людзьмі
За адзін толькі век, —
Пацякла б па зялёнай Зямлі
Не адна сотня рэк,
Салонных, гарачых рэк —
І жахнуўся б самога сябе
Чалавек...

Калі б усе кветкі сабраць,
Калі б усе песні, усмешкі сабраць,

Што стаптаны, не спеты былі,
Не расцвілі,—
Патанула б у кветках,
Ва ўсмешках і песнях,
Як нявеста, планета...

Калі б усе бомбы, снарады сабраць,
Калі б усе гарматы, ракеты сабраць.
І іншую смертаносную пошасць сабраць
І да д'ябла паслаць
У катакомбы Сусвету,—
Тады ўздыхнула б,
Нібы пасля родаў кабета,
Планета
І календары ўсе
Дзень гэты адзначылі б
Як найвялікшае свята Зямлі.

Калі б...
Ды калі яно будзе, тое *калі?*..

* * *

Пакуль што жывы ён, дзяцінства лес.
Пакуль што жывы. Але
Прайшоўся, прайшоўся па ім «прагрэс» —
Паранены ўвесь мой лес.

Стаіць абяскроўлены і нямы,
Ды страху ў яго няма.
Стаіць, бы мудрэц, ён сярод зімы,
Як праўда — стаіць — сама...

Я буду па ім, нібы сын, тужыць,
Як роднага, ўспамінаць:
Вучыўся калісьці ў яго, як жыць,
Вучуся, як смерць прымаць.

ПЕРАД ДАРОГАЙ

Таксі, самазвалы,
экспрэсы —
Бясконца аўто за аўто...
Інсульта,
інфаркты
і стрэсы —
І чорт яго ведае што —
Прыходзяць к нам бесцырымона,
Па-свойску, нібыта радня...

...Давай жа, мой дружа, успомнім
І вёсны, і ржанне каня.
Давай разагнём свае спіны,
І немач з плячэй абтрасём,
І заўтра ж на Прыпяць, на Піну —
Туды, на Палессе, махнём, —
Туды, дзе глыбіні нітуюць
Магутных дубоў карані
І дзе к даляглядам вяслуюць
Тваёй маладосці чаўны.

НА ПЕРАВАЛЕ

Трохі сумна і трошачкі горка,
Як убачыш, прытомлены, ты:
Асыпаюцца лісці і зоркі,
Асыпаюцца дні і гады.

Ды нічога ўжо тут не папішаш —
Так утвораны гэты наш свет:
Хтось прайшоў, хтосьці толькі што выйшаў,
Хтось ідзе за табою услед.

Што ж, хай падаюць зоркі і лісці,
Ападаюць і леты і дні,—
Адпачні і кіруй, бы калісьці,
Ву-унь на тых агні...

ПЕСНЯ ПРА ВЁСКУ КРЫНІЦА

З блуканняў-трывог і няблізкіх дарог,
Каб не заблудзіцца, не збіцца,
Павер ты мне шчыра, не мог я, не мог,
Каб каля цябе не спыніцца.

Бяссмертнік цвіце, і цвіце зверабой,
І поле даўно каласіцца...
Мне хораша, нібы з сястрою, з табой,—
Чаму ж нам, чаму нам не спіцца?

Ці не таму, што ў нас дума адна
Пра тое ўсё пра векавое?

Ў распраўленых тужурках,
У рыжых кажухах
Няспешна і бясшумна
Па верасах і мхах
Ідуць — за ротай рота,
Ідуць — за раццю раць.
Іх ялавые боты
Рыпцяць,
рыпцяць,
рыпцяць.

У новым ранку гожим
На тыя рубяжы,
Дзе, як штыкі, варожа
Пабліскваюць нажы,
Праз ельнікі, паляны,
Акопы, дубнякі,
Нібыта партызаны,
Ідуць баравікі...

КУПАЛЛЕ. 1943

I

Там, дзе плавалі лебедзі,—
Коўзка поўзаюць тоўстыя жабы;
Дзе вялі спеў жанкі, летуценячы,—
Свае вочы выплакваюць бабы.

II

Дзе стаяў, як палац, дом высокі
(Ў ім жыла леснічаначка Оля),—

Чорны дым — чорны вуж — павалокай,
І сабака скуголіць, скуголіць.

III

Дзе ўначы пад сасной векавою
Кветка шчасця квітнела на Яна,—
Там прыселі, вярнуўшыся з бою,
Ля купальскіх агнёў партызаны.

* * *

О колькі ў нашай ціхай старане
Магіл салдат, яшчэ ўсё невядомых!
Мая зямля ім стала родным домам,
Ім, смерцю храбрых паўшым на вайне.

Над помнікамі, ў небе залатым,
Схіляюцца бярозы, як матулі,
І, быццам сёстры добрыя, зязюлі
Гады бяссмерця ў вёснах лічаць ім.

Зімой і летам людзі зноў і зноў
Да іх цякуць, бы зоркі Шляхам
Млечным...

Гары, гары, агонь свяшчэнны, вечны,
Як памяць наша,
нашая любоў!

РАЗМОВА З ДОКТАРАМ ВЕТЦАЛЕМ

Чытаю дакумент пад грыфам:
«Зусім сакрэтна!
Дзяржаўнай важнасці!»
У ім вы, доктар Ветцаль,
Згодна з планам
Упраўлення імперскай бяспекі
Перасяляеце ў Сібір
Тры чвэрці беларусаў
І анямечваеце (о, якая радасць!) чвэрць.
(А колькі гэтых самых беларусаў
Плануеце вы знішчыць
у трасцянцах, хатынях
Ды сем'ямі і па адным —
малых, старых —
Іх на той свет адправіць, —
ані слова.)
...Трымаю я ў руках дакумант гэты,
Як Гамлет чэрап,
І, уздыхнуўшы, як і ён, кажу:
«О, бедны доктар,
бедны, бедны Ветцаль!..»

ПЫТАННЕ

Чалавек з калыскі не вылез,
А яму ўжо ўсунулі ў рукі
Блішчастую бразгалку-бомбачку, —
Забаўляйся!
Падрас —
падарылі і цацачны аўтамат, —

18990-1
Забаўляйся!

Вырас —

далі аўтамат сапраўдны
І яшчэ многа-многа чаго надавалі:
Танк,

гармату,

самалёт,

ракету,

А галоўнае, —

як і ў маленстве, —

Бліскучую бомбачку,

Толькі большую па памерах.

Яшчэ як даспадобы

Прыйшлася яна чалавеку!

Нат на старасці год

Ён усё забаўляецца ёю —

Бразгае,

бразгае,

бразгае...

...Што, здзяцінеў зусім чалавек

Ці вар'янец пачынае?..

* * *

Совам, ім — ночаў і ночаў,

Жаўранкам — сонца над полем!

Катам бы — слёзаў сірочых,

Вязням жа — волі і волі!

Ночы святлеюць з зарою,

З сонцам святла яшчэ болей.

І жаўранкі па-над зямлёю

Славяць свабоду-волю!

ТАРАС ШАЎЧЭНКА НА АРАЛЕ

І сонца, і стэп, як халера,
Высушваюць дýшу тваю...
Чатыры дні п'юць афіцэры,
На пяты — салдаты зап'юць.

Арал шэра-рыжы, у пене,
Тараніць і точыць рэдут...
Напэўна, быць трэба каменным,
Каб не аскацініцца тут.

Што ні афіцэр — то шулер,
Карцёжнік альбо казнакрад...
Хоць соль саскрабай ты з кашулі,
Замуштраваны салдат.

Напіцца?

Забыцца?

Згубіцца

У саланчаках паміж траў?..
Разбэсцілася маладзіца,—
А гэтак жа, гэтак кахаў!..

І ў стэпе чужацкім праклятым
Ліецца радок за радком:
Бялее над мілым Дняпром
Вішнёвы садок каля хаты...

СЕНТЭНЦЫИ

I

3 гадамі даўгі ўсё растуць.
У гонцы ж, у кругаверці
Ўсё некалі нам іх вярнуць,
Спакойна памерці.

II

Сабе ты здрадзіў —
 здрадзіў і жанчыне,
 Жанчыне здрадзіў —
 здрадзіў і сабе...
 І чыйсьці заклік «Беражы мужчынаў!»
 Якраз быў нібы груша на вярбе.

III

Сын чалавека я,
А ты — мой сын.
Як павялося ў родзе ў нас спрадвеку,
Ты, сыне, будзеш — знаю — чалавекам:
З адных усе мы гоняў каласы.

Высокі бераг. Сонца над ракою.
Транзістар ціхі. Сонца. Мурашы.
Цвіце чабор. Лежаць грыбы ў кашы.
Навалачыўся я і сеў спачыць.

Ды на́ табе — брэх... стрэл!..
Гушчар трашчыць! —
Ве́пр як віхор!
. Ні міру, ні спакою —
Ні тут...
ні ў цэлым свеце...
ні ў душы...

* * *

Прад тым, як упасці,
Навекі прапасці,
Песні чатыры хацеў бы я скласці.
Найпершая песня —
Маці,
Што ў муках мяне нарадзіла;
А песня другая —
Айчыне,
Што сілу дала мне і крылы;
А трэцяя песня —
Каханай,
З якой і ў нягодах быў шчасны;
Чацвёртая —
і апошняя —
Сонцу,
Каб людзям свяціла ўсёчасна,
Бясконца.
Ці ўспею іх скласці,
Не знаю,
не знаю,—
Паціху складаю...

ЗІМНЯЯ ІДЫЛІЯ

В. Смаршчку

І богам і людзьмі нападзі забыты,
Без весялосці лішняй, без турбот
Каторы час жыву — жыву, нібыта
Стары правінцыяльны анекдот.

Сплю. Снедаю. Аўрору клічу
(У нас даўно агульны інтарэс)
І з маладой аўчаркаю ляснічага
Я праз хмызняк кірую ў Воўчы лес.

У лесе ж урачыста і прасторна,
І за абшары сцелецца абшар.
Я госць. А ўжо — глядзіш — нібы дзорны
Нібы абшараў гэтых гаспадар.

БАЛАДА КУПАЛЬСКІХ СВІТАННЯЎ

Ува мне жыве звер.

М. Прышвін

I

...А світанне жыве!

На канавах прачнуліся жабы.

І не спіць салавей.

І барсук з пагулянкі паўзе.

Крыкнуў нехта, як чорт,

згаладалы ці ў сытасці, мабыць.

І звіняць камары.

І скрыпяць дзеркачы у лазе.

Дагарае зара.

На жыроўку сабраліся гусі.

Хрукнуў веpr:

пэўна, хцівіць якісь браканьер
ці вядзьмар.

І нябачны гусяр

да высокай струны дакрануўся —

І ад краю да краю

вось-вось загамопіць абшар.

Я — ў Купаллі!

Я ў ранні спрадвечным прачнуўся,

І — о дзіва! —

мяне не баяцца

ні птушка, ні рыба, ні звер.

Я ўспомніў сябе —

прашчур ува мне ўзварухнуўся,

І ажыў, і жыве

ува мне, у двуногім, цяпер.

А Ярыла — мой бацька хрышчоны —

у нейкай мо скрусе

Ці ў гуморы — зірне на мяне

з-пад калматых павек —

Шкуру скіну з сябе,

распрамлюся,

здзіўлюся,

ўсміхнуся,

Плашч накіну на плечы —

і прыйдзе да вас чалавек.

II

У пушчах, пустынях,

на рэках, азёрах

Шукаў цябе, клікаў:

— Каханая, дзе ты? —

Ды толькі маўчала,
 маўчала прастора
Зямлі і Сусвету.
— Адклікніся, дзе ты? —
 прасіў я праз слёзы,
Ды зноўку — маўчанне,
 маўчанне,
 маўчанне.

І тысячы год —
у спякоту, ў марозы —
Усё у чаканні,
усё ў спадзяванні.
Каха-а-ная! дзе-е ты?! —
зноў зваў апантана

Світанням на Яна.
О чуд! — і разверзліся хлябі зямныя
І небныя хлябі,
І хорам вялікім азваліся раптам
І птушкі, і дрэвы, і зоркі, і жабы.
І ў хоры,
Ўсяленскім тым хоры

З-за гораў і мораў
Пачуўся твой голас,
Твой голас,
глыбокі і мілы:
— Я тут, мой далёкі,
Я тут, ясны сокал,
Без сілы,
на краі магілы... —
І я працягнуў к табе рукі
Праз цэрні і мукі
і праз небасхілы.
О, міг незабыўны!

О дзіва! —
Сутонне прапала,

І святаянскае дзікае сонца,
расправіўшы крылы,
Ўсплыло і зайграла,
Над нашым спатканнем,
Над нашым каханнем зайграла.

* * *

Знікаю я і прападаю
У зорнасці гэтай,
Калі,
Як быццам жывая, ўздыхае
Глыбокая памяць зямлі.
Ды я нараджаюся зноўку,
Зноў я ўваскрасаю,
Калі
У сонцы — шырока і звонка —
Зайграюць лясы і палі.

РАДНЯ

У родным я лесе,
што ў бацькавай хаце.
Жычлівай вярбой
ў хаце той — мая маці;
І бацька нястрогі,
гадамі прымглёны,
Руку падае мне
задумлівым клёнам;
І сёстры-сасонкі
(ах, што за паненкі!)

Ідуць да мяне
ў аксамітных сукенках;
Вядома, і дзед мой —
мой дуб векавечны —
З бабуляй бярозай
на нашай сустрэчы.
Сабраліся разам,
гаворым, гаворым —
Выкладваем радасць,
не тоім і гора...
Чаго ж то туманіцца
сэрца тугою?
Няўжо я адзін —
гавару сам з сабою?
Няма ужо нават
ні бацькі, ні мамы,
І сёстры з гнязда
паляцелі таксама.
А можа, і дрэвы тут
чуйна-відущыя?
А можа, і ў дрэваў
ёсць чулыя душы? —
Яны ж, як мы, плачуць,
як мы, і спяваюць,
І нас, быццам родных,
к сабе запрашаюць;
Жывыя з жывымі,
без слоў, а — гамоняць,
І гоняць напасці,
і раны нам гояць.
Таму, калі трудна,
мы ў лесе, у гаі
У іх, бы ў бацькоў нашых,
рады шукаем.

Конь прытаміўся. Ды і седака
Даўно змарыла гэтая дарога,
Гарачыня, разлітая ў аблогах,
Пыл на прасёлках, пыл на бальшаках.
І гэты звон бясконцы у вушах
Ад заедзі...

А травы, дрэвы смягнуць...
Каменні смягнуць...

І чагосьці прагнуць
І губы, і вандроўная душа...
...Падбіўся конь, стаміўся ты, сядок, —
Дык вунь жа нашае ракі выток!

Калі ты аслеп, не шукай дактароў —
Амый свае вочы гаючай вадою
З той чыстай крыніцы, што пад вярбою,
Аглох — пажыві ў перазвоне палескіх бароў;
Калі тваё сэрца счарсцвее, бы камень,
Калі тваё сэрца балюча параняць, —
Прыедзь к нам, паслухай, як жніўным вечарам
Спяваюць дзяўчаты, пра рэчку-рэчаньку,
пра зязюленьку шэрую,
пра дзяўчынаньку верную, —
І слых к табе вернецца, і раны загояцца,
І вочы святлом і блакітам напоўняцца.

ТРЫ ПОЛІ

Праз горы крутыя,
Праз ночы пустыя
Сягоння сваё агрубелае сэрца нясу я
Ў палі мае тыя святыя:

І першае поле, дзе жыта красуе
І, як матуля, трывожыцца, уздыхае;
А поле другое, дзе лён,
Нібы мора, блакітным агнём палыхае;
А трэцяе — бульбай цвіце,
Быццам неба ціхуткімі зоркамі грае.
Жывыя, яны мяне вабяць здалёку і клічуць,
Са мною гавораць і добрае-добрае зычаць.
Я ім, яны мне, што дыханне, патрэбны —
І хлебнае поле,
І польнае мора,
І польнае неба.

У ЛУГАХ

Сенакос... І стракозы лунаюць,
І бяжыць за пракосам пракос,
І нячутна з зямлі узлятаюць
І буслы і чародкі бяроз.

Птахі, глянь, ужо кружаць над гаем;
Глянь, яны нада мной і табой —
Над тваім расцвітаючым маем,
Над халоднай маёй галавой.

І палёт іх высокі і смелы,
Іх палёт урачысты, як звон.

За ракою — у яблыках, белы —
Ў травах ходзіць няспутаны конь...

Будзе ўсё, будзе ўсё ў нас з табою.
Ды легендай к нам прыйдуць у сны
Срэбрагрывы наш конь за ракою,
Залатыя — у сонцы — буслы.

ВЯСНОВЫЯ НОЧЫ

З Наталлі Кашчук

Чамусь калісьці ад цябе ўцякла,
І ты адзін застаўся на пероне.
Не, не вярпуць нам даўняга цяпла,
Калі ў абодвух ўжо сівыя скроні.

Адчужана гукаюць цягнікі,
Як снег, пялёсткі сыплюцца з каліны.
І шчодрай дабратай сваёй рукі
Цябе мне падарыла Украіна.

На ноч адну — кароткую, як май,
На міг адзін — як белы птах над хатай.
Хай будзе ўсё: і цёплы каравай,
І золата віна ў гляку шчарбатым.

І прага губ тваіх, і прага воч,
І смагі час, няцерпнае, бы рана,
Калі туга змаўкае, кане ў ноч,
І вырастаюць радасці з чакання.

Не тыя і на балаціне буслы.
Маліна малінай, а ўсё ж не такая.
Глядзіш — у суседа і жонка не тая.
І хаты не тыя, і поле не тое,
І сонца не тое, хоць і залатое.
А дзе ж яно тое?

А што яно тое?

У сэрцы тваім

штось святое-святое...

ЖАДАЮ ПА-СЛАВЯНСКУ АД ДУШЫ

Жадаю па-славянску ад душы
Бязвоблачнага неба самалёту,
Безаварыйнай лёгкасці — шашы,
А ніве — залатога умалоту;
Грыбам — туману, а траве — дажджоў,
А у хлявы — здоровага прыплоду;
Нейтронным розным бомбам — кайданоў,
А вязням на планеце ўсёй — свабоды;
Маладзіковых нечаў — маладым,
Іскрыстасці — вясельнаму баяну;
Спакойнай старасці — былым
Франтавіку і партызану;
Палётаў зорных — космакараблям,
Мартэнам — зорна-вогненнае лавы;
Каб на сумленні — меней цёмных плям,
Каб на сумленні — болей добрых справаў.
Дзе б ні было: ў сталіцы, у глушы —
А дому — сонца ў вокны і багацця,
А ў доме тым і маці і дзіцяці
Бясхмарных сноў жадаю ад душы.

Усё наперадзе яшчэ,
Усё яшчэ бы ў сне дзівосным.
Ды лёс даўно паставіў кросны
І, засяродзіўшыся, тчэ,
Штó мы убачым праз гады.
А ў тых калёрах, тых узорах
Змяшалася ўсё: шчасце, гора,
Міласці хвілі і нуды,
І светлы дзень, і чорны дзень,
Слязінкі горкія і ўсмішкі...
...А покуль жа — надзеі сцежка
Маёвым садам нас вядзе.

НЕЗВАРОТНАЕ

Вогнішчаў сотняй — не меней —
Грае язычніцкі Ян...
Ногі ў расе да каленяў,
Косаў і траў дурнап'ян;
Вуснаў віно маладое,
Строгая стромкасць грудзей...
...Недзе на ўзбор'і пад хвойй
Папараць-кветка цвіце...

Як жар, крамяная
На марозе гарыць,
Як мёд, салодкая
На вясенняй зары —

Журавіначка —

паляшучанька —

Губы хмельныя,
Спрытны ручанькі.
Што я сам не свой,
П'яны без віна,
Людцы добрыя,
Не мая віна.

* * *

Было —

і нічога не стала:

Ні кіпарысаў, ні мора,
Ні перавернутай лодкі.
Кудысьці прапаў Аю-Даг.
Знік радыё голас ахрыплы
І даўкі тыльяну пах.
Была адно толькі ціша
Усясветная, сарамлівая,
І ў ёй крыллем білі дзве птушкі —
Два сэрцы —
тваё і маё...

БАЛАДА

ТЫФОЗНАЙ ЗІМЫ 43-га ГОДА

Маўчалі сумёты і хмары.
Маўчалі аўчаркі ў абшарах.
І Тыфус чужацкі, як старац,
З хаты у хату ішоў.

І нас не мінуў ён. На лаву
Прысеў.

— А у вас як тут справы?
Як справы? — спытаў ён ласкава: —
Што, ў вас шчэ няма крыжоў? —
Здзівіўся і крэсіва выняў.

— Так, так... — Папяросу паслініў
І так чхнуў куродымам сінім,
Ажно зашумела ў вушах,
І я пакаціўся кудысьці;
Праз морак, завейную мглістасць
Ляцеў я, пакуль не згубіўся.
Пакуль не прапаў у снягах.

— Ты тут? — знекуль Тыфус азваўся.

— Ты тут?! — ён гукнуў, засмяўся.

— Ён тут!!! — рагатаў-задыхаўся,
Ды так, што зямлю затрасло...

І раптам ўсё ціха стала.

Пякла бабка свежае сала,
Святочна сталы засцілала,
Збіраліся госці ў сяло.

Вяскоўцы гарэлкі прыдбалі,
Хрысцілі сыноў і вянчалі,
На двор з-пад вянца уязджалі
Цераз ачышчальны агонь.

У свеце — ні сцюжаў, ні бойні:
Хораша, весне, спакойна...

.

З нябожчыкам новым спакойна
Зварочваў на могілкі конь...

ПІСЬМО НА ЗЯМЛЮ КАХАНАЙ

Калі у акно тваё поўднем блакітным
Ўварвуцца, як мора, шырокія гімны:
Гудуць самалёты над гонямі жыта,
У леце шугаюць зялёныя ліўні,
І бусел на хаце бусліху цалуе,
І льюцца — у звоне — малочныя грэчкі, —
Ведай, шчаслівы, здалёку лячу я:
— Да хуткай сустрэчы!

Калі раптам вецер застогне ў разлогах,
І бровы нахмурыць дуброва бязлюдная,
І стомлена сонца панікне ў аблоках, —
Ведай: мне трудна.

Калі ж ў нечаканасці зорка падучая
Імгненна, як іскра, пагасне ў іржэўі
І сэрца крапе тваё промень калючы, —
Ведай: згарэў я...

...А хтось нарадзіўся.

* * *

А. Я.

Ты ўсім адарыў яе, божа.
У царстве вясны і святла
Якой яна юна-трывожнай,
Якою прыгожай была!

А бабіна лета настала,
Як зачараваная ў сне,
Другою, другою ты стала —
Ты стала мілей удвайне.

ЯШЧЭ РАЗ ПРА МОДУ

Быць сабою самім
І не лёгка й не проста:
Мода — быццам бы чад,
Мода — быццам кароста.
Хоць, нібы на басоту,
Бровы хмурыць традыцыя —
Зайцам хоча стаць леў
І зайчыхаю — львіца;
Сохнуць па вераб'і
Салаўіхі-паклонніцы;
Ўся прамова асла
На цытаты расходзіцца;
Персанальна з казлом
За руку зубр вітаецца:
Моднай рыфмай казла
Лес жа ўвесь захапляецца.
А пасля... а пасля,
Калі ўбачаць ў здзіўленні,
Што казёл ёсць казёл,
А асёл ёсць асёл,
А ніякі не геній,
І што ў вераб'я
Галасок слабаваты, —
Ад душы лаюць іх,
Тых казлоў і зайчых,
Бы яны вінаваты.

I

— Дурань,—
 Крычалі знізу яму,
 Як ён узбіраўся на сёмае неба,—
 Ну й дурань нябіты...
 Спускацца пачаў ён уніз —
 Гукалі ўжо зверху:
 — Дурніца, куды ты?..—
 Пакрыўдзіўся ён, зазлаваўся
 І — нечакана — узяў ды застаўся
 Там — між зямлёю і небам...

II

Нібыта лунацік па краі страхі
 Сяміпавярховага дома,
 Ідзе ён,
 а ты, хоць і бачыш, рукі
 Яму не працягнеш:
 вядома,
 Цікава ўлавіць міг, калі угары
 Аступіцца раптам ён — хопіць!..
 ...Паціснучь плячамі ў здзіўленні сябры:
 «А ціхі ж, спакойны быў хлопец...»

III

Кожны з нас доўга будзе ўздыхаць,
 Кожны з нас доўга будзе шукаць:
 Ты — манету,
 Што летась на квасе прапіў,
 Ён — кроплю сумлення,

Якога не меў ніколі,
А я — ўсмешку, якую згубіў,
Калі расставаўся з дзяўчынай у полі.

НАРАЎКА

Нараўлівая рэчка Нараўка
Ўецца-коціцца праз лясы.
Мерна сходзяцца к рэчцы парамі
З лугавых астравоў ласі.

Ў берагах на мядах настоена
Не вада-нуда —

зеляно-віно:

І — п'ючы — лось б'е так настойліва
Капытом залацістае дно...

...Тым,

напэўна, тым

і шчаслівы я:

Ты і рэчанька —

нараўлівая.

* * *

Ноч без рэха і без росаў ноч,
Месяц-поўня ў срэбранай кароне...
О, як трэба ён зямлі стамлёнай,
Дождж!.. Я чую: будзе, будзе дождж!

Стояцца і загудуць бары,
Уздыхне, прачнуўшыся, стыхія,
І ў праломах хмар, у іх разрывах
Ўспыхнуць белым полымем вятры.

А пасля у нейкі момант-міг
Стане ўсё на свеце — гром і лівень.
А пасля... пужліва і шчасліва,
Зліўшыся ў адно, з надзеяй мы
Згубімся у бездані гуллівай.

У СОНЕЧНЫХ ВЯТРАХ

У сонечных вятрах наш свет вясенні
Гайдаўся, хваляваўся, плыў і граў,
Калі у летуценных светаценьях
Цябе на ўзбор'і, нібы лань, спаткаў.

Усё жывое прагла і любіла
У абнаўлёных, радасных лясках.
Мяне, як бліскавіца, апаліла
Твая халаднаватая краса.

Харал птушыны ліўся, узвіваўся
І рассыпаўся залатой расой.
І я, нібы дзікун той, любавалася
Тваёй халаднаватаю красой.

На плацці сонца матыльком трымцела,
Цвіў ранак у вачах і валасах...
Ляцелі дні — цяплела і цяплела
Твая халаднаватая краса...

...Калі ўпаду за дальняю ці блізкай
Сваёй той непазбежнай паласой,—
Праліўшы слёзы, буду трызніць, трызніць
Тваёй халодна-вогненнай красой.

ЗАРАПАД

На вялікае шчасце,
А мо на бяду,
Маладую, цябе
Я ўсё роўна ўкраду.

Будзе май,
Будзе ноч,
І зямля будзе спаць —
Будзе конь мой праз сны
Млечным Шляхам скакаць.

І не ўбачыць ніхто,
Не пачуе ніхто,—
Толькі зоркі — бы дождж,
Спеўна — з-пад капытоў.

Не адзін з юнакоў
З любою будзе рад:
О, які зарапад!
Ах, які зарапад!

І не ведацьме ён,
І не знацьме яна:
Вінавата у тым
Ты адна,
Ты адна.

Без анёлаў і без людзей
У спрадвечным тым краі
Ля тваіх палахлівых грудзей,
Стомлены, прападаю.

Прад табой, маладой, як алень,
Падаю на калені.
І маю, і маюся. Але —
Ні жальбы, ні збавення.

А на ўзбор'і
 ў мяне на вачах
Залацее ажына.
І пывуць галасы па начах
Па звярыных сцяжынах.

А прамень у расе зазвініць —
Летучы апантана,
Верас мне,
Ржэ,
 аж пушча дрыжыць,
Дзіка-горды тарпан мой.

Як і летась, суніцы спеюць
За акопамі на прагалінах,
Ля дарог чабары ружавеюць
І вядуць карагод купалінкі;

Як і летась, ў садках, за хатамі,
Надвячоркам вячэра варыцца;
Як і летась, хлапцам з дзяўчатамі
І мілуецца і кахаецца.

Толькі там, на тым зорным плёсе,
Не вяслуе больш наша лодка,
Не смяецца дзяўчынка босая,
Ў плацці ветраным і кароткім.

Без яе ж — пустата такая,
Што і сам ты не знаеш, аглухлы:
Ці то гром на лясы выплывае,
Ці то сэрца тваё так бухае.

І не знаеш: са смутным болем
Лось рыкнуў у зарэчнай стыні
Альбо сам ты з грудзей міжволі
Не выдыхнуў імя?..

* * *

Будзе усё, як бывала
З даўня-далёкіх часоў:
Ў рэкі вада пазбягае
З голых палёў і лугоў;
Золатам цёплая лотаць
Раніцаю расцвіце...
Узяўшы за тоненькі локаць,
Нехта цябе павядзе,
Разам з'ясце вы пуд солі
Там, ля цяпельца жытла.

І не ўзбунтуюцца болей
Вёсны вады і святла.
Родзяцца, вырастуць дзеці
І — у дымку цыгарэт,—
Хоць неспакойна у свеце,
Паадлятаюць у свет.
Будзе ламаць паясніцу...
Толькі — бог знае калі! —
Возьме ды і прысніцца
Лотаці тое разліў.

* * *

Я не прасіў амністый за грахі
Ні ў правасуддзя, ні у «сонцаў ясных»:
У адзіночках, змрочных і глухіх,
Свайго сумлення быў цярплівым вязнем.

Калі ж я сёння ў нечым саграшу
Хоць кроплю прад табой, маё каханне,
Пакаюся ва ўсім і даравання,
Упаўшы, на каленях папрашу.

* * *

Кахаць цябе — забыць сябе самога,
Згубіць цябе — у вечнай скрусе жыць,
Бадзяцца блудным ценом па дарогах
Альбо запіць.

І я забыўся... Я растаў з табою
У марыве зачараваных дзён.
І май цвіце. І лось ляціць з трубою,
І конь іржэ, гарачы, як агонь.
І ў паднябессі, ў неспакойнай сіні,
Шуляк, ніж дэман, кружачы плыве.
І залатыя шкуркі апельсінаў
Пад дзічкаю валяюцца ў траве.

І ЯШЧЭ ДОН-КІХОТ

Дульцынея спит — незнамо с кем.

В. Краско. «Дон-Кихот»

«...А усё ж быў ніштаваты вечар,
Хоць я трошкі маху даў, дзівак:
Гурт пусціў на шашлыкі авечак
І спаліў — ды нізашто — вятрак.

Рыцары — а неслі ахінею...
Сумна... Сэрца пачынае ныць...
Спіць яшчэ, напэўна, Дульцынея,
Невядома, з кім сеньёра спіць.

— Збраяносец, атрасі ляноту:
Нашая ж дарога — праз вякі!
Не, не ўсе згарэлі ветракі,
Цьма ў нас свят і ратнае работы...

Расінанта! І хутчэй жа, Панса!
Апантанасць духу — не бяда...»

...Мне шкада рамантыка-іспанца,
І паэтаў, і... сябе шкада.

ТАНЦОЎШЧЫЦЫ-ЎЗБЕЧЦЫ

Трыялет

Забыць да скону не змагу
Тваю жывую гібкасць стану,
Дзівіцца ёй не перастану,
Забыць да скону не змагу.
Хоць і жыву не па Карану,
Забыць да скону не змагу
Тваю жывую гібкасць стану.

ДВА ВЕРШЫ ПРА НАДВОР'Е

I

Заплакалі дзеці —
заплакалі й хмаркі,
Заплакалі хмаркі —
заплакалі дрэвы,
І травы, і кветкі,
і мушкі, і птушкі,
Звяркі, і, вядома ж,
заплакалі мамы.
Ну што за надвор'е!
Як сумна у свеце!..
— Гэй, хто там пакрыўдзіў
дзяцей нашых мілых?
Усіх вінаватых —
на лаву падсудных!

II

Дзеці смяюцца —
 А сонца смяецца —
 І травы, і кветкі,
 Звяркі, ну і ведама ж,
 Якая пагода!
 — Гэй, хто рассмяшыў
 То вы, ягамосці? —
 Да ўзнагароды!

СЛОВЫ

Я іх знаходзіў у родных барах,
 Бы ягад на голлі бруснічніку;
 Яны асыпаліся па вечарах
 За вёскай зіхоткімі знічкамі.
 Іх, зыркiх, чысцюткіх, гарэлі раі
 У сонечнай снежаньскай шэрані.
 Я браў іх... Ды толькі у вершы маім
 Яны становіліся шэрымі.

І сѣння верш просіцця з сэрца майго.
Я знаю, што позна ці рана,
А стрэну дзесь, быццам салдата, яго
З незарубцованай ранай.

* * *

Пераярэць, перабрадзіць,
Перахварэць, перанудзіцца,
Зняверыцца і зноў здзівіцца
І ўжо спакойна палюбіць
Барвінку крохкую, бы шкло,
І дуб, магутны і крылаты,
Святло ў акне бацькоўскай хаты
І зоркі дальняе святло...

Няспешны, хвалісты палёт
Над лесам пугача начнога.
Яго глухі, трагічны рогат
Ў святле халодным.

Колькі год
У цішы звонкай, нібы медзь,
Злым духам кружыць і смуткуе
Ці перамогу ён святкуе,
Але над кім — не зразумець!..

.

І ты йшчэ ўчора быў такі.

Як белы сад, па-нада мною воблак,
А сад, як воблак, — мой вясновы сад.
Ды салаўі каторы год падрад
Мінаюць ўсё яго. На самаробнай
І не прасцецкай з выгляду дудзе
Прастуджаны і ліўнямі абмыты
Мой друг стары і добры — грак вядзе
Матыў няхітры свой, ды самавіты.
Яго я песні дужа падабаю,
Але парою сэрца сум кранае:
Няўжо не заляціць у сад ка мне
Хто з салаўёў маіх і гэтым маем?..

А СНЕГ ІДЗЕ...

А снег ідзе, задумны і таемны,
Як з памяці, з глыбінь нябёсаў снег.
І тоне ў ім усё, нат голас пеўня,
І Галаса твайго пязлосны брэх.

І гэта ціша, гэтая аснежнасць —
Яны як сон ці нейкі дзіўны хмель.
У ім адпачывае Белавежа,
Улёгшыся ў пуховую пасцель.

І мы яе спакою не парушым
(Яго і так заўсёды не стае), —
Спакоем пушчы мы акрэпім душы,
Акрэпім душы мудрасцю яе.

А снег ідзе... Кладзецца снег гаючы
На горычы ўчарашнія і боль.
І не гняце нішто мяне, не мучыць,
Асветленага пушчай і табой.

Я дужа рад табе, я рад вяртанню
Сюды, да першароднасці святой...
А снег ідзе... Нібы алень за ланню,
У нейкім элегічным хваляванні
І я іду, як хмельны, за табой.

А снег ідзе...

А снег ідзе, ідзе...

...А людзям, Вера, трэба верыць.
 І ты, хорошая, павер:
 К табе пастукаўся у дзверы
 Хоць не анёл, ды і не звер.
 Не бойся, што прапах ён дымам
 І прыдарожным быльнягом,
 Што сталі валасы не тымі
 І голас іншы ўжо ў яго.
 Ты, без спагады, без дакору,
 Дазволь пераступіць парог
 І хваляй, ціхай і пакорнай,
 Каля тваіх упасці ног.
 Дазволь упасці і прапасці.
 Каб праз хвіліну з долу ўстаць
 І ў новай радасці і страсці
 Цябе паклікаць і забраць
 Туды, дзе ля стагоў бахматых,
 Са сполахамі на вачах,
 Рыкае стомлена сахаты
 На Лебядзіных астравах.

СЯСТРЫ МІЛАСЭРНАСЦІ

Трыялет

Каля мяне ты ўзнікла як збавенне,
 Уся з пяшчоты, дабраты, святла.
 І боль прапаў, з душы зляцела мгла:
 Каля мяне ты ўзнікла як збавенне.

Здавалася, ты незямной была,
І, бы юнак, замёр я у здзіўленні:
Каля мяне ты ўзнікла як збавенне,
Уся з пяшчоты, дабраты, святла.

ЗАЎВАГІ НА ПАЛЯХ АДНОЙ КНІГІ

З мінулага

Чытаю вядомага барда
оды і пастаралі —
Вярблюдам іду па пустыні,
каменне нясу па гарбе...
Як жа цябе абалгалі,
як жа цябе абакралі!
Як жа прыстойна і гожа
плюнулі ў вочы табе!
Бы ў матчын падол,
у пушчы
гарачы свой твар хаваю,
Халоднымі травамі льюцца
самотныя думы мае...
Як жа усё ён знае!
І як ён цябе не знае!
Як жа яму ў гэтым краі
цябе, краю паш, не стае!

Спаў я ў садзе, пад грушай,
 Спаў моцна,
 Як спаў некалі бацька,
 Скасіўшы поплаў
 Ці засеяўшы дальнія гоні.
 У мае раскінутыя рукі
 Падалі дзічкі і зоркі.
 І Месяц, наблукаўшыся ў Сусвеце,
 Спусціўся ка мне
 І паклаў сваю голаў
 Побач з маёй на падушку,
 Напханую водарам траў
 І цішынёю.
 З ім мы, стомленыя, адпачывалі
 І бачылі жніўныя сны:
 Ён — зорную ніву
 Дзесь ля Млечнага Шляху,
 Я — жытнёвую ніву сваю
 За нашымі паплавамі.
 І нам было добра.

СВЯШЧЭННАЯ ТРЫЯДА

Н. Мацяш

Заўсёды са мною
 Свяшчэнная гэта трыяда.
 Вера знікае —
 Застаецца Надзея;

Знікае Надзея —
Застаецца Любоў;
А Любоў зноў народзіць
Надзею і Веру.
Было так,
і ёсць так,
і — будзе:
Як Фенікс, бясмертныя вы,
Вера —
Надзея —
Любоў...

НАД ХВОРЫМ ДЗІЦЕМ

Табе я шукала імя,
Звівала з світальных зораў,
З белых суквеццяў яблынь,
З трывогаў маіх, любові
І перапёлчых песень.
Аддай мне свой боль, птушанятка,
Я кіну яго на вецер,
Пушчу на лясы, балоты,
Сама лепей злягу,
Каб толькі было ты, дзіцятка,
Жыва-здарава...

О, ЯНЫ...

О, яны былі вялікія чысцюлі
І вялікія энтузіясты.
Спачатку падмяталі неба, —

Іх пахвалілі.
І яны спусціліся на зямлю
І падмялі горад, —
Іх сфатаграфавалі
І паказалі па тэлевізары.
Гэта іх акрыліла,
І яны, як вокам міргнуць
Прайшоўшыся па вёсцы,
Сіганулі у поле.
О, які быў прастор там для энтузіястаў!
З раніцы і да вечара
Хмары пылу клубіліся над абшарам.
І толькі ў пушчы трошкі збавіўся іх імпэт —
Перашкаджалі пні.

МАДЭРАТА

З Ежы Ксенскага

Неасцярожна
Упаў на падлогу збанок,
Поўны кветак, лёгкіх і крохкіх.

Разбітыя кветкі — пахі,
Змятыя кветкі — калёры,
Кветкі — музычныя гукі.

А збанок гліняны —
За два пяцьдзесят —
Перажыве многа садоў.

Ты жорсткім быў ка мне, мінулы год,
Год горасных і незваротных стратаў:
Забраў матулю, сябра і ў дадатак
Штурхнуў, нібы ільдзіну ў крыгаход,
Мяне у дабравольнае выгнанне,
Паставіўшы ў віну стары мой грэх...

.

Як айсберг я. Плыву. Перагарэў.
Пашчу. Ды не прыходзіць пакаянне.
Разблытваю вузлы. Мяча няма.
Затое прага сонца ёсць і ёсць цярпенне,
Нязбытных шкадаванне мар, памкненняў,
Пачуццяў, дзён, патрачаных дарма.
Я многа перадумаў і спазнаў,
Але — ні даравання, ні збавення...
Не снегам — соллю з небных сутарэнняў
На галаву кладзецца сівізна.

ДОМА БЕЗ МАЦІ

Прыедзеш дадому, у кут запаветны —
Як брата цябе сустракаюць.
Хапае ўсяго у застоллі прыветным,
І толькі яе не хапае.

І добра табе, і гасцінна у хаце,
Ды толькі (ці гэта здаецца?)
Чамусьці бацькоўская хата без маці —
Што грудзі жывыя без сэрца.

Як многа вяскоўцаў
 сышлося сюды на спачын —
 Ад плуга, касы,
 ад сярпа, і калыскі, і печы —
 Пажылых, і старых, і малых —
 і жанчын і мужчын,
 Так часта не ў час
 адарваных ад спраў чалавечых!..
 Спакойна матуля і бацька
 спяць праведным сном, —
 Хоць тут адпачнуць
 спрацаваныя іхнія рукі.
 Мір вашаму праху! Навекі...
 Б'юць сёння чалом
 І вашыя сталыя дзеці
 і вашыя ўнукі...
 Спяць бабка Антося,
 дзед Ясь — знакаміты каваль,
 І Генька малая —
 далёкая знічка-сястрычка.
 Я помню старых.
 А цябе не застаў я, на жаль.
 Чаго ж ты, чаго
 без пары адляцела, сінічка?
 Цябе не стае мне ў жыцці,
 што ідзе ўжо на злом...
 Як ціха! Спакой твой ніхто
 і нішто не трывожыць.
 Залётная хмарка
 махне лебядзіным крылом,
 Ды добрая пташка зязюля
 вясной паварожыць.

Спі. Вёсны зязюльчыны
я са сваімі збяру
І, ветраных, іх прывяду
я на гэты пагорак.
Як тогу, з табой мы накінем
на плечы зару
І пойдзем удаль
па бязбрэжных і вечных прасторах.

ПЧОЛЫ

Калі здараецца бяда
І пчаліная сям'я гіне ад голаду,
Апошнюю кроплю мёду
Апошнім рухам
апошняя пчала,
Што сама ад голаду памірае,
Аддае матцы...

Пачуў я такое,
І мяне сцэпанула як ад марозу:
Маленькае неразумнае стварэнне —
А якая высакародная самаахвярнасць!..

...Тою ноччу мне доўга не спалася:
Многа і трудна я думаў пра маці,
Нашых маці
І пра нас, іхніх дзяцей.

У ГЭТАЙ КВАТЭРЫ...

I

У гэтай кватэры кнігі сабраў гаспадар на
веча,
А ў гэтай — пастрыг у манашкі і ў манастыр
заклучыў.

II

У гэтай кватэры я дыхаю быццам на ўзмор'і,
А ў гэтай я нібыта вязень — у камеры і ў
кайданах.

* * *

Не, мне ні радасна й ні горка.
Гляджу з пагорка, з-пад бяроз:
Як да мяне калянай зоркай
Плыве мой нечаканы лёс.
Мне б да яго стралой імчацца,
Спаткаць на тым шчэ рубяжы!
А мне не хочацца й кранацца:
Відаць, мой лёс мне стаў чужым.

* * *

Пра яду забыць і — думаць, думаць!
Быццам дыхаць, — мысліць, мысліць, мысліць!
Чалавек, я ў зверы і пачаўся,
Калі звер задумаўся над чымсьці.

Сцвердзіўшы сябе ў зямных прасторах,
Ў гімнах перамог, у крэпе стратаў,
Сёння прагну я хоць чуць спасцігнуць
Сутнасць мікрасвету і галактык.

Калі-ж я навек, бы сфінкс, застыну
Між агнёў, у вэрхале і тлуме,—
Сваю думу перадам я сыну,
Каб хоць трохі ён яе дадумаў...

ТРАВА, ТРАВА...

Сумны жарт

Паміж намі не было загадак,
Ўсё было ясней, чым двойчы два.
Гаварыла вершыкамі радыё,
І цвіла за градамі трава.

Ты на кухні мыла лыжкі, міскі,
На канапе я драмаў, бы кот,
І не знаў, што дзень той вельмі блізка,
Калі пойдзе ўсё наадварот:

Будзеш ты ужо сядзець, як пава,
Мыючы, я посуд буду біць,
І казёл чужы патравіць травы,
І прыёмнік прозай захрыпіць.

І паўстане гэтулькі загадак:
Колькі ж гэта будзе — двойчы два?
І трава, відаць, вунь там, дзе грады,
Не трава-мурог, а трын-трава...

РАДАСЦЬ

Сам ён топае. Сам!

Ад калыскі к парогу.
Пахіснуўся. Упаў...

Не спяшай на падмогу:
Сам ён хоча устаць
на уласныя ногі.

О, устаў! І — далей,
і далей у дарогу —

Першую, найтруднейшую ў свеце дарогу.

...Сын у бацьку не ўдаўся!

Не ў яго, слава богу!

* * *

Няўжо я зноўку закаханы?

Няўжо?.. Жыццё, цябе маю:

— Не дай зноў заблудзіць ў падмане,

Як у тумане караблю!

Не дай, крый божа, як паяцу,

Мне размяняцца на грашы,

А потым плакаць і смяцца

На трызне ўласнае душы...

ЦЯЖАРНАЯ

...Ча-ла-век...

Убачыць свет ён

праз мукі яе,

Зробіць першы свой крок
 праз бяссонне яе,
Потым пойдзе ў дарогу
 праз слёзы яе...
У красе мацярынскай —
 вялікай, святой —
Яна ў сонцы ідзе.
 Я люблюся ёй.

* * *

Ніколі не ведаю я адзіноты:
Ні ў радасці-шчасці, ні ў немачы-горы:
Са мной — маё поле, мой лес і балота,
Са мной — мая вёска,
 са мною — мой горад,
Звярыныя сцежкі і людныя плошчы...
Не знаю, што заўтра ўжо станецца, будзе, —
Ды не адзіноцтва!..
 І ў шлях мой апошні
Мяне правядуць мае добрыя людзі...

ШТРЫХІ

I

Перажыві ўсё: фальш і скруху,
Знявагу, здраду і халеру —
І захавай свабоду духу
І ў чалавечнасць тую ж веру!

II

Пакуль ідзеш, няма канца дарозе,
Пакуль жывеш, заўсёды у трывозе
Усё за іх, сваіх дзяцей, бядак.
І нават кладучыся ў дамавіну,
Ты будзеш думаць пра дачку, пра сына —
А дзе яны?

А што яны?

А як?..

III

Эскізы, эскізы, эскізы...
А сутнасць, — яна не відна.
А ўзяць без аглядкі б ды знізу —
З яго, таго самага дна!

* * *

І дзень не той. Не тыя і барозны.
І песні ўжо не тыя, што калісь.
Як напамін, як восеньская позва —
Ў маіх руках халодны клёна ліст.

Там не паспеў, а тут не змог, не здолеў,
І смутку цень кладзецца на душу.
...Перад адлётам над стамлёным полем
Птах белы кружыць... З ім і я кружу...

Злятаюцца дні нада мною,
Як лісці жывыя на дрэва...
...І горка,
і шчасна,
і крэўна
Пад ліпаю векавою...

І. Казімерчук

Зямля мая была тваёй зямлёй,
Зялёны дом мой і тваім быў домам.
Але мая заранка непрытомна
Пагасла над бяздумнай галавой.

Хай засціць памяць часу смутны дым.
Ды ланцугі,
што звязвалі нам сэрцы,
Не заржавеюць, не! І нашы дзеці
У непазбежных вёснах маладых,
Там, у лясах зачараваных дзён,
Як да прычасця, прыйдуць да крыніцы,
З якой пілі мы,
дзе яшчэ бруіцца
Тых нашых ланцугоў залатазвон.

Гады і прасторы між намі,
 І горны агонь наш ачах,—
 А неба тваімі вачамі
 Глядзіць на мяне па начах;

А шэпт твой — у шэпце шыпшыны
 І жар твой — у цвеце яе.
 Ды, быццам вады у пустыні,
 Мне вуснаў тваіх не стае.

Распяўшы душу на крыжы, я
 Ужо без душы
 ў міражы
 Цалую губы чужыя,
 Даўно і сабе сам чужы.

САМОТНЫ САНЕТ

Як позна-позна! І як рана-рана!
М. Лынькоў

...І дзень за днём —
 нібы за кропляй кропля,
 І дзень за днём — нібы за лістам ліст...
 Душа тупее, гасне, гасне мысль,
 І небасхіл сціскаецца да кропкі.

Тут я чужы
 І там амаль чужы,
 Тут — самавязень,

Там жа — госць нязваны...
Як позна-позна
і так рана-рана!..
Далёкая, прашу: дапамажы!

Павер, штоноч, калі аціхне горад
І Мілавіца свеціцца ў акне,
Былое ажывае ува мне,
Да сэрца падступаюць боль і горыч.

І ў заўтра я гляджу, як у раку.
...Харошая, маю: падай руку!

* * *

Табе б — самалёты, экспрэсы, —
Каб з ходу, са снежня у май;
Прыёмы, нарады, кангрэсы, —
Табе падавай каравай.

А мне б — пачак з тры цыгарэтаў
І хлеба акраец які,
Зачытаны томік паэта
І сцежку у лес, да ракі.

А мне б — без фанфараў і тлуму
На твая свае на кругі
І заповітную думу
Пра край дарагі.

РОДНАМУ КРАЮ

Час праб'е — і я вярнуся ў прах.
А пакуль яшчэ ёсць трохі сілы,
Дай ты мне, мой белы лебедзь, крылы,
Я ўзнімуся над зямлёй, як птах, —

Па-над полем стомлена-пакорным,
Над апошнім верасу дымком,
Над рабіны на мяжы сузор'ем,
Над забытым за ракой стажком.

А яшчэ зраблю круг ціхім ценем
Над ляском, дзе журацца крыжы...
Родны край мой! Краю мой асенні,
Не спяшай цяпельца патушыць!

Не паспеў яшчэ я надзівіцца
Пералівам ніў, буянствам траў.
Не з усіх тваіх я піў крыніцаў,
Не ўсе фарбы ў сэрца увабраў.

Песні я твае не ўсе даслухаў,
Селішчы не ўсе я абышоў,
Словаў, у якіх краса і дух твой, —
Самых заповітных — не знайшоў.

Не паспеў, хоць я і прагнуў, зведаць
Самых-самых тайн тваёй душы...
Ўсё прыму: і горычы, і беды —
Зведаю!..

Цяпельца не тушы...

...Не зусім дакладны лацінянін:
Не, не ўсё ва мне, смяротным, прах.

У любові да цябе прызнанне —
Знічкай хай, — ды ўспыхне у тумане
І ў далёкіх ад мяне гадах.

* * *

Зменліва усё на белым свеце.
Нават рэчышчы, абрысы гор.
Вецер павярнуў — і ласкай свеціць
Нават самы страшны прыгавор.

Сохне дуб.
Сыходзіць з шчок румянец.
Рушацца аблокі і масты.
Застаецца толькі вечнай памяць
Той зямлі, дзе нарадзіўся ты.

ЯК ЗАПАВЕТ

Запомнілася гэта як святыня,
Як бацькі заповіт:
кім ты б ні стаў —
Адной рукой гайдай калыску сына,
Другой — магілу дзедаву папраў...

П е р а в а л ы

*** Слоў наватворных не любіў здаў-	
на...	3
*** Столькі сіняга і залатога... . . .	4
Мой бераг	5
Апошняя малітва Максіма Багдановіча	6
*** Відаць, не без прычын, не без	
асновы...	6
Мае бярозы	7
Фарбы Беларусі	8
*** Калі адыходзіў...	9
Калі б...	9
*** Пакуль што жывы ён, дзяцінства	
лес...	10
Перад дарогай	11
На перавале	12
Песня пра вёску Крыніца	12
*** Цёпла, лагодна і светла... . . .	13
*** Праз ельнікі, паляны...	13
Купалле. 1943	14
*** О колькі ў нашай ціхай старане...	15
Размова з доктарам Ветцалем	16
Пытанне	16
*** Совам, ім — ночаў і ночаў... . .	17

Тарас Шаўчэнка на Арале	18
Сентэнцыі	19
*** Высокі бераг. Сонца над ракою...	19
*** Прад тым, як упасці...	20
Зімя ідылія	21
Балада купальскіх світаньняў	21
*** Знікаю я і прападаю...	24
Радня	24
*** Конь прытаміўся. Ды і седака...	26
*** Калі ты аслеп, не шукай дакта- роў...	26
Тры полі	27
У лугах	27
Вясновыя ночы	28
На сцежках маленства	29
Жадаю па-славянску ад душы	30

Незваротнае

*** Асыпаецца цвет на бульвары...	31
*** Усё наперадзе яшчэ...	32
Незваротнае	32
*** Як жар, крамяная...	32
*** Было — і нічога не стала...	33
Балада тыфознай зімы 43-га года	33
Пісьмо на зямлю каханай	35
*** Ты ўсім адарыў яе, божа...	35
Яшчэ раз пра моду	36
Дзівакі	37
Нараўка	38
*** Ноч без рэха і без росаў ноч...	38
У сонечных вятрах	39
Зарапад	40
*** Без анёлаў і без людзей...	41
*** Як і летась, суніцы спеюць...	41

*** Будзе усё, як бывала...	42
*** Я не прасіў амністыі за грахі...	43
*** Кахаць цябе — забыць сябе са-	
мога...	43
І яшчэ Дон-Кіхот	44
Танцоўшчыцы-ўзбечцы	45
Два вершы пра надвор'е	45
Словы	46

А снег ідзе...

*** Пераярэць, перабрадзіць...	47
*** Няспешны, хвалісты палёт...	48
*** Як белы сад, па-нада мною во-	
блак...	48
А снег ідзе...	49
*** ...А людзям, Вера, трэба верыць...	50
Сястры міласэрнасці	50
Заўвагі на палях адной кнігі	51
*** Спаў я ў садзе, пад грушай...	52
Свяшчэнная трыяда	52
Над хворым дзіцем	53
О, яны...	53
Мадэрата	54
*** Ты жорсткім быў ка мне, мінулы	
год...	55
Дома без маці	55
Мая радуніца	56
Пчолы	57
У гэтай кватэры...	58
*** Не, мне ні радасна й ні горка...	58
*** Пра яду забыць і — думаць, ду-	
маць!...	58
Трава, трава...	59
Радасць	60

*** Няўжо я зноўку закаханы?.. . . .	60
Цяжарная	60
*** Ніколі не ведаю я адзіноты... . . .	61
Штыхі	61
*** І дзень не той. Не тыя і барозны... . . .	62
*** Злятаюцца дні нада мною... . . .	63
*** Зямля мая была тваёй зямлёй... . . .	63
*** Гады і прасторы між намі... . . .	64
Самотны санет	64
*** Табе б — самалёты, экспрэсы... . . .	65
Роднаму краю	66
*** Зменліва усё на белым свеце... . . .	67
Як заповіт	67

Рудкоўскі М.

Р 83 Засцярога: Кн. паэзіі.— Мн.: Маст. літ., 1984.—
74 с., іл.
25 к.

Новая кніга Міхася Рудкоўскага складаецца з трох раздзелаў. У першым раздзеле вершы пра Палессе, пра радзіму паэта. У другім вылучаецца сваім хваляючым гучаннем «Балада тыфознай зімы 43-га года». Завяршаюць кнігу лірычныя творы, прасякнутыя клопатам аб захаванні прыроды і міру на зямлі.

Р 4702120200—085
М 302(05)—84 без аб'явы

ББК 84Бел 7
Бел 2

МИХАИЛ МИХАЙЛОВИЧ РУДКОВСКИЙ

Предостережение

Книга поэзии

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Рэдактар Л. В. Дранько-Майсюк. Мастак В. А. Губарай.
Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар
Т. М. Сокал. Карэктар А. Т. Глушчанка.

ІБ № 1986

Здадзена ў набор 25.01.84. Падп. да друку 04.04.84.
АТ 01087. Фармат 70×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура
звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 2,63. Ум.
фарб.-адб. 2,85. Ул.-выд. арк. 2,59. Тыраж 3000 экз.
Зак. 113. Цана 25 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камі-
тэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага
гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкам-
бінат МВПА імя Я. Коласа. Мінск, Чырвоная, 23.

Р 33 8.1
Міхась Рудкоўскі

ЗАСЦЯРОГА

